

Makale Geliş | Received: 14.02.2018
Makale Kabul | Accepted: 15.03.2018
DOI: 10.18795/gumusmaviatlas.418036

Serdar BULUT

Öğr. Gör. Dr.
Giresun Üniversitesi, Türk Dili Bölümü, Giresun-Türkiye
Giresun University, Turkish Language Department, Giresun-Turkey
ORCID: 0000-0001-6286-4873
serdarbulut07@hotmail.com

Giresun İli ve Yöresi Ağzlarında Fındık

Öz

Fındık, Giresun ili ve yöresinin en önemli geçim kaynağı olarak halkın hayatında önemli bir yer edinmektedir. Özellikle ekonomisi fındık üzerine endekslenen şehirde; düğünler, eğlenceler ve tatiller fındığın harmanına ve ticaretine göre planlanmaktadır. Ekonomik olarak önemli bir değer olan fındık, Giresun halkının yöresel dilinde ve kültüründe de varlığını devam ettirme gayretindedir. Bu kültürel öge, doğrudan doğruya yöre insanının dilini etkilemektedir. Giresun ili ve yöresinde fındığın geçmişinin çok öncelere dayandığını varsayarsak yöre ağzında yer alan kelimeler, atasözleri, deyimler, maniler, tekerlemeler, türküler, bilmeceler, kalıp sözler gibi dil malzemelerinde fındıkla ilgili kullanımların fazla olması doğaldır. Giresun ili ve yöresi ağzlarında fındıkla ilgili dilsel ve folklorik malzemenin fazla olması, yöresel uğraşlarla kültürün doğru orantılı şekilde ilerlediğinin en önemli kanıtıdır. Çalışmamızda, Giresun ili ve yöresi ağzlarında yer alan fındıkla ilgili yöresel kelimeler, türküler, maniler, tekerlemeler, atasözleri, deyimler, kalıp sözler, bilmeceler, sayısmacalar, dualar, beddualar ayrı ayrı ele alınacaktır. Bu sayede Giresun ili ve yöresi ağzlarında fındıkla bir söz varlığı oluşturulacak ve sonucunda fındıkla ilgili söz varlığının yok olmasının önüne geçilmiş olunacaktır.

Anahtar Kelimeler: Giresun, Fındık, Çotanak, Giresun İli ve Yöresi Ağzları, Ağızlar.

Hazelnut in the Dialect of Giresun Province and Vicinity

Abstract

Hazelnut is the most important source of income for Giresun province and vicinity and has an important place in the life of the people. Especially in the city where the economy is indexed on hazelnut; weddings, entertainments and holidays are planned according to the blend of hazelnut and trade. As an economically important value, hazelnut is trying to maintain its presence in the local language and culture of the Giresun people. This cultural element directly affects the language of the local people. The history of hazelnut in Giresun province and its vicinity is based on the very beginning that's why the excessive use of hazelnut in the language materials such as words, proverbs, idioms, manners, rigmarole, folk songs and riddles which are in the dialect of the region is more natural. Hazelnut related linguistic and folkloric material is more in Giresun province and vicinity, are the most important evidence that the cultural product is progressing in proportion to the local occupations. In our study, language materials such as words, proverbs, idioms, manners, rigmarole, folk songs and riddles scales, prayers, curses which are in the dialect of the Giresun province and vicinity will be handled separately. In this way the disappearance of the language materials related to hazelnut will be prevented.

Keywords: Giresun, Hazelnut, Chotanak, Giresun Province and Vicinity Dialects, Dialects.

Giriş

Doğal limanları ve verimli toprakları Giresun’un tarihten bu yana önemli bir yerleşim merkezi olmasını sağlamıştır. Doğu Karadeniz Bölgesi, MÖ VIII. yüzyıldan itibaren Türk ya da Türklükle münasebeti olan topluluklar tarafından yurt edinilmeye başlanmış bir bölgedir. Ancak bölgenin siyasi ve demografik bakımdan Türklerin eline geçmesi 1071 Malazgirt Savaşı’ndan sonra olmuştur. Osmanlı öncesi dönemde Doğu Karadeniz’de Trabzon dışındaki birçok bölge Türk hâkimiyetine girmişken Fatih Sultan Mehmet’in iktidarında buraların da fethedilmesiyle bölgede siyasi birlik sağlanmış ve Türk nüfusu bölgede tamamen hâkim hale gelmiştir (Tellioglu, 2007: 654). Günümüzde Giresun şehrinde nüfusun çoğunluğunu Çepni Türkleri oluşturmaktadır.

Karadeniz’in önemli Türk yurtlarından biri olan Giresun’un adıyla ilgili Tekin ve Cantürk şu bilgileri vermektedir: “Günümüzde şehrin adının, eski dönem kaynaklarında da geçen “Kerasus”tan geldiği birçok araştırmacı tarafından genel bir kabul görmektedir. Türklerin bölgede hâkimiyetinden sonra “Kerasus” adının Türkçe söyleyiş etkisi ile “Giresun” şekline dönüştüğü anlaşılmaktadır” (Tekin ve Cantürk, 2017: 100). Bazı araştırmacılar bu adlandırmanın yörenin önemli miktarda yetiştirdiği “Kiraz” meyvesinin söylenişinden doğduğunu da ortaya koymuştur. Çünkü kiraz ve fındık Giresun’un en önemli ticari faaliyet alanıdır. Özellikle fındık, Giresun adıyla özdeşleşmiş durumdadır.

Kökeni Yunancaya dayanan ve Arapça “*bunduk; funduk*” sözcüğünden Türkçeye geçen fındık adlandırması, Türkçe Sözlük’te: “**fındık**: 1. Kayıngillerden, kuzey Yarım kürenin ılık yerlerinde ve yurdumuzun genellikle Doğu Karadeniz bölgesinde yetişen, boyu 6-7 m, yaygın tepeli bir ağaççık (*Corylus avellana*); 2. Bu ağaççığın sert bir kabuk içinde bulunan yağlı, nişastalı ürünü” (Türkçe Sözlük, 2011: 867) biçiminde tanımlanmaktadır. Fındık sözcüğü yerine Dîvânü Lügâti’t-Türk’te: “**ķosık**: Fındık; **ķosıklamak**: Fındıklanmak; **ķosuk**: Fındık” (Paçacıoğlu, 2016: 410) adlandırması yer almaktadır. Bu durum Orta Türkçe döneminde halk arasında fındık sözcüğü yerine **ķosık/ķosuk** adlandırmasının tercih edildiğini göstermektedir. Fakat bu adlandırma, daha sonraki dönem metinlerinde tespit edilemediği gibi, Türkiye Türkçesi yazı dili ve

ağızlarında da görülmemektedir. Ayrıca fındık için Türkiye Türkçesi ağızlarında: “**çörtleük**: Fındık (Başhöyük-Kadınhanı / Konya) (DS/II: 1294); **çetlevik**: Fındık (Reşadiye / Tokat; Kozan / Adana); **çetlevuk**: Fındık (Bursa) (DS/II: 1151)” sözcüklerinin kullanıldığı görülmektedir. Bu Türkçe sözcükler, Giresun ili ve yöresi ağızlarında tespit edilememiştir.

Adlandırmaları hakkında bilgiler verilen fındığa, ekonomik anlamda bakıldığı zaman Türkiye ekonomisinde önemli bir paya sahip olduğu görülmektedir. Türkiye, dünya fındık üretiminde ilk sırada yer almaktadır. Halen dünyada fındık yetiştiren ülkeler; Türkiye, İspanya, İtalya, Fransa, İran, Amerika, Rusya, Filistin ve Çin'dir.

Fındık bitkisi, ılıman iklim bölgelerinin bodur kalmış bir ağacıdır diye tanımlanabilir. Türkiye’de kültüre alınmış çeşitleri, yaklaşık 3 ila 5 m. ve İtalya, İspanya, ABD gibi ülkelerde yetiştirilen çeşitler ise, 6 ila 8 m. boylanabilen, küçük ağaççıklar olarak dikkati çekerler. Anayurdu Karadeniz bölgesi kıyı kesimi, Makedonya ve Trakya çevreleri olan Türk fındığı (*corylus avellana* L.) türü, 20 ila 22 m. kadar büyüeyebilen bir ağaç görünümündedir. Nitekim bu görünümdeki fındık bitkileri, Altındere Ulusal Parkı (Trabzon-Maçka’da) içinde korumaya alınmışlardır (Doğanay, 2012: 3-4).

Karadeniz Bölgesinde özellikle Ordu, Giresun ve Trabzon fındığın merkezi hüviyetindedir. Ordu, Giresun, Trabzon yöreleri, antik çağdan bu yana fındık yetiştirilen yerlerdir. Çünkü Doğu ve Orta Karadeniz bölgesi, fındık yetiştirilmesi için en elverişli iklime sahiptir. Avrupa’yı fındıkla tanıştıran Yunanlı tacirlerdir. Her ne kadar 1403 yılında Cenevizlilerin yelkenlerle Karadeniz’den fındık alıp İstanbul’a getirdikleri biliyorsa da Türkiye’den ilk defa 1773’de Rusya’ya, 1792’de Romanya’ya, 1851’de İngiltere’ye, 1871’de Belçika’ya fındık gönderilmiştir.

Karadeniz Bölgesi’nde en kaliteli fındığın Giresun’da yetişen fındık olduğu söylenmektedir. Halk arasında da bu görüş yaygındır. Konuyla ilgili araştırma yapan Mevlüt Kaya (Kaya, 2015), 23 Şubat 1924 tarihine ait bir “Fındık Raporu” yayımlamıştır. Bu raporda o yıllara ait halk arasında fındıkla ilgili bir slogan ortaya

çıkıştır. Parantez içinde verilen bu slogan: “Fındığın başkenti Giresun, sarayı Bulancak, tahtı Ayvasıl”dır. Fındığın payitahtı Giresun, sarayı Bulancak, tahtı Ayvasıl’dır” (Kaya, 2015: 13) şeklindedir. Giresun’da yaşayan halk arasında dünyanın en kaliteli fındığının Giresun’da yetişen fındık olduğu görüşü hala canlılığını devam ettirmektedir. Bilimsel olarak da Giresun bölgesinde genel olarak fındıklar, parlak kabuklu, iri taneli, dolgun, yüksek randımanlı olmaktadır. Kalite bakımından da dünya fındık üretiminde en yüksek yeri almaktadır. Günümüzde de yukarıdaki slogana benzer bir slogan halk arasında yaygındır. Bu slogan “Fındığın Başkenti Giresun” şeklinde kısaltılmış ve basın yayın organları vasıtasıyla yaygınlaşmış durumdadır. Giresun’da fındık adeta bir kültür olmuş ve gelenekler, görenekler başta olmak üzere folklorik özelliklerin bir parçası haline gelmiştir. Bugün Giresun şehrinde sosyo-ekonomik hayatın önemli bir kısmını fındık oluşturmaktadır.

Giresun için önemli bir sosyo-ekonomik değer olan fındık, yöre sınırları içerisinde yer alan ve tüm ilçe ve köylerde aynı sosyo-ekonomik değere sahiptir. “Fındığın başkenti Giresun” sloganından yola çıkılırsa, tüm ilçe ve köylerin de bu slogana layık olduğu söylenebilir. Giresun’da yaşayan halk arasında önemli bir ekonomik faaliyet olan fındık; yöre halkının atasözü, deyim, mani, türkü, bilmece, dua, beddua ve yöresel kelimeler gibi dilsel ve folklorik özellikleri içinde de yaşamaya devam etmektedir.

Fındıkla ilgili verilen bu bilgilerden sonra Giresun ili ve yöresi ağızlarında fındıkla ilgili tespit edilen söz varlığı unsurları, yörede yapılan saha çalışması ve kaynaklardan yapılan taramalara bağlı kalarak maddeler halinde ortaya konmaya çalışılacaktır.

1. Fındıkla İlgili Atasözleri

Yörede fındık önemli bir geçim kaynağı olduğu için halkın kültürel değerlerinden birisi olan yöresel atasözlerinde de yerini almıştır. Çalışma neticesinde Giresun ili ve yöresi ağızlarında 21 adet atasözü tespit edilmiştir. Fakat bu sayının daha da

artabileceğini belirtmek lazım. Yörede yapılan saha araştırması sonucu tespit edilen atasözleri şunlardır:

- Fındık kadar aklınla elma kadar işe karışma.

Bu atasözü, Standart Türkiye Türkçesi’nde kullanılmamaktadır. Giresun ili ve yöresinde bu atasözünün Standart Türkiye Türkçesi’nde kullanılan “*Boyundan büyük işlere kalkışmak*” deyiminin bir yansıması şeklinde oluşturulmuş olabileceğini söyleyebiliriz. Yerine göre mecazi anlamıyla deyim özelliği de gösteren bu söz, yörede Atasözü gibi kullanılmaktadır. (K.K.1)¹

- Daldaki fındık cepte harçlık olmaz².

Bu atasözü, standart Türkiye Türkçesinde kullanılmamaktadır. Atasözü, Giresun ili ve yöresi ağzlarında gerçek anlamda bakarsak insanların fındık olmadan veya fındık toplanmadan fındıktan elde edeceği kazancı düşünmemesi gerektiğini anlatmaktadır. Çünkü fındık toplanıp satılmadan onun yöre halkına herhangi bir katkısı yoktur. Bu söz ayrıca insanların kendilerinde olmayan bir şeyin adıyla iş yapmamaları gerektiği durumunu öğütlemek için de kullanılmaktadır. (K.K.1)

- Bahçeye bakmazsan randımanlı fındık alamazsın.

Bu atasözü, standart Türkiye Türkçesinde kullanılmamaktadır. Yörede kalıplaşan bu söz aslında yörenin en önemli geçim kaynağı olan fındığa insanların iyi bakmasını öğütlemek amacıyla söylenmektedir. Gerçek anlamıyla kullanılan söz kalıplaştığı için atasözü özelliği kazanmıştır. (K.K.1)

- Harmana serilmeyen fındık ğuru³ sayılmaz.

Bu atasözü standart Türkiye Türkçesinde kullanılmamaktadır. Giresun ili ve yöresi ağzlarında bu söz gerçek anlamda kullanılabildiği gibi, bir işe başlamadan o işin bitmiş sayılmayacağını öğütlemek için de günlük hayatta kullanılmaktadır. Sözün

¹ Kaynak kişiler (K.K.) kısaltması ile Kaynakça’dan sonra listelenmiştir.

² Bu atasözü bazen “daldaki fındık cepte harçlık sayılmaz” şeklinde de kullanılmaktadır.

³ ğuru: kuru

gerçek anlamına baktığımız zaman ise, yörede toplanan fındık meyvelerinin harman zamanı kurumaları için açık alana serildikleri görülmektedir. **(K.K.1)**

- Bir avuç fındık, bir yığın sağlık.

Bu atasözü, standart Türkiye Türkçesinde kullanılmamaktadır. Atasözü, Giresun’un Harşit Vadisi diye bilenen Tirebolu – Doğan kent arasında kullanılmaktadır. Özellikle Tirebolu ilçesinde daha fazla kullanılan atasözü, Doğan kent ilçesinde de tercih edilen bölgesel atasözlerinden birisidir. Bu atasözünün Giresun il merkezinde kullanıldığı da görülmektedir. Bölgede fındığın sloganlarından biri olarak da tercih edilen söz, fındığın yararlarını anlatmak için kullanılmaktadır. Atasözü, yöresi ağızlarında gerçek anlamda kullanılmaktadır. **(K.K.2)**

- Elli okka fındık, bir kantardır.

Bu atasözü, standart Türkiye Türkçesinde kullanılmamaktadır. Atasözü, Giresun ili ve yöresi ağızlarında gerçek anlamda kullanılmaktadır. Günümüzde belki unutuldu fakat Giresun’da eski tarihlerde fındık ölçme aletlerinin isimleri farklı anılmıştır. Bu ölçü aletleri: 1400 gr bir okka, 7 okka bir batman, 50 okka bir kantardır. Yörede eski dönemlerde fındık da hep kantar ölçüsüyle anılmıştır ve ismine kara kantar denmiştir. Yörede yakın zamana kadar fındığın miktarını söyleyenler kg yerine kantarı söylemeyi tercih etmişlerdir. Bu söz de yörede söylene söylene kalıplaşmış ve artık atasözü gibi kullanılır olmuştur. **(K.K.3)**

- Dibini iyi yaparsan fındık iyi olur.

Bu atasözü, standart Türkiye Türkçesinde kullanılmamaktadır. Atasözü, Giresun ili ve yöresi ağızlarında gerçek anlamda kullanılmaktadır. Bu atasözü, yöre insanının önemli geçim kaynağı olan fındık tarlalarının iyi temizlenip, iyi ilaçlanırsa fındık ağacının iyi meyve tutacağını ve bunun sonucunda da kaliteli fındık alınacağını anlatır. Atasözü, ayrıca insanların her işte hakkını vererek çalışırlarsa, karşılığında iyi sonuçlar alacaklarını öğütlemektedir. **(K.K.3)**

- Elden öz, kızılağacından köz, fındık dalından saz olmaz. (Duman, 2008: 25).

Bu atasözü, standart Türkiye Türkçesinde kullanılmamaktadır. Atasözü, Giresun ili ve yöresi ağızlarında gerçek anlamda kullanılmaktadır. Çünkü gerçek manada bakıldığı zaman yabancılardan tam anlamıyla dost olmayabilir. Buna ek olarak kızılağacı köz tutmaz ve fındık dalı da yapısı itibarıyla saz yapmaya uygun değildir. Bu atasözü, insanların gerçekleri görmesini ve ona uygun şekilde hareket etmesini öğütlemetedir.

- Elin tavū⁴ ele kaz, fındığı da koz⁵ görünür.

Bu atasözü, standart Türkiye Türkçesinde kullanılmamaktadır. Atasözünün Türkiye Türkçesi ağızlarında “Komşunun tavuğu komşuya kaz, karısı da kız görünür.” şeklinde farklı bir varyantı da bulunmaktadır. Bu atasözü, insanların elindekilerle yetinmediğini ve başkasının malını kendi malından daha üstün görüp ona sahip olmak istediği duygusunu ortaya koymaktadır. Bu duygunun ana kökenini kıskançlık oluşturmaktadır. Gerçek anlamda bakılırsa; kaz, tavuktan büyük iken ceviz de fındıktan büyüktür. **(K.K.13)**

- Fındığa güvenme, işi sağlam yap, fındık olursa kar⁶.

Bu atasözü, standart Türkiye Türkçesinde kullanılmamaktadır. Atasözü, Giresun ili ve yöresi ağızlarında gerçek anlamda kullanılmaktadır. Bu söz, yöre insanının fındık hiç olmayacakmış gibi işini yapmasını ve her açıdan kendini sağlama almasını anlatmaktadır. Çünkü fındığın başına gelebilecek herhangi bir olumsuzluk karşısında sadece fındığa bel bağlayanlar bir anda parasız kalabilirler. **(K.K.4)**

- Fındığı(nı) ye, harmanı(nı) sorma⁷.

Bu atasözü, standart Türkiye Türkçesinde kullanılmamaktadır. Fakat bu atasözü, Türkiye Türkçesinde kullanılan “Üzümünü ye bağını sorma; Üzümü ye de bağını sorma” biçimindeki atasözünün yöre insanı tarafından fındığa uyarlanmış şeklidir. Bu

⁴ **tavū:** tavuğu.

⁵ **koz:** ceviz.

⁶ **kar:** kâr.

⁷ Bu atasözünün “fındığı ye, bahçeyi sorma” versiyonu da vardır.

atasözüyle, insana gelen nimetin nereden geldiği ile ilgilenmemek gerektiği anlatılmaktadır. (K.K.13) (K.K.16) / (K.K.22)

➤ Fındık kadar akli vardı, o da goruk⁸ çıktı.

Bu atasözü, standart Türkiye Türkçesinde kullanılmamaktadır. Bu atasözü, yerine göre deyim özelliği ile karşıdaki insanla dalga geçmek için de kullanılmaktadır. Atasözü, kullanıldığı kişinin fındık kadar küçük olan aklının fındık kurdunun delmesi sonucu içi boş çıkan fındık meyvesi gibi tamamen boşalıp yok olduğunu anlatmak için kullanılmaktadır. (K.K.14)

➤ Fındıkçının⁹ terazisi olmaz. (Göreci, 2004: 94).

Bu atasözü, standart Türkiye Türkçesinde bilinmemektedir. Burada fındıkçı olarak kastedilen “cilveli, oynak kadın”lardır. Atasözünde anlatılmak istenen olumsuz bir şey yapan için yapılan işin adedinin bir önemi yoktur.

➤ Fındık zamanında ölümler bile kalkar.

Bu atasözü, standart Türkiye Türkçesinde bilinmediği gibi Giresun ili ve yöresi ağızlarında da pek bilinmemektedir. Sadece Bulancak yöresinde kullanıldığı görülmüştür. Bu sözü, daha çok yöre insanını özellikle büyük aile fertlerinin diğer aile fertlerini fındık toplamaya teşvik etmek amacıyla tercih ettikleri bir söz olarak değerlendirmek daha doğru olacaktır. Burada Giresun yöresi için fındık toplama mevsiminin çok önemli olduğu vurgulanmaktadır. (K.K.35)

➤ Gün ola harman ola.

Bu atasözü, standart Türkiye Türkçesinde kullanılmamaktadır. Giresun ili ve yöresi ağızlarında “harman” dendiği zaman kastedilen fındık harmanıdır. Bu atasözü şarkıcı Erkin Koray’ın 1996 yılında çıkardığı bir şarkısının da ismidir. Atasözünde insanların istediği ve beklediği şeyler için sabretmesini öğrenmesi ve onu beklemesi anlatılmaktadır. Çünkü gelişme kaydedilmeden kurulan hayaller insanları hayal

⁸ **goruk**: Fındık kurdunun deldiği, içi boş, delik ya da çürük fındık. Bu sözcük, Büyük Türkçe Sözlük’te yer almayan bir ağız sözcüğüdür.

⁹ **fındıkçı**: cilveli, oynak kadın (Türkçe Sözlük, 2011, 867).

kırıklığa uğratabilir. Bir günün ardından yarın için hesaplar yapılmamalı, bekleyerek olacaklar görülmelidir. **(K.K.15)**

➤ Harmanı olmayanın fındığı olmaz.

Bu atasözü, standart Türkiye Türkçesinde kullanılmamaktadır. Atasözü, Giresun’un özellikle Tirebolu ilçesi ağızlarında daha fazla görülmektedir. Atasözü, Doğankent ilçesinde de kullanılan atasözlerinden birisidir. Bu atasözü hem gerçek anlamda hem de gerçek anlamının dışında insanlara öğüt vermek amacıyla da kullanılmaktadır. Sözden de anlaşılacağı gibi fındığı olmayan insanların fındık harmanı olmaz. Harman olması için fındığa ihtiyaç vardır. **(K.K.5)**

➤ Harman fındığıyla yar sevilmez.

Standart Türkiye Türkçesinde kullanılmayan bu atasözünün ağızlarda “Bakkal fındığıyla yar sevilmez” biçimi de vardır. Atasözü, olmayan bir şeye göre hayal kurmamak gerektiğini anlatmaktadır. Çünkü harmandan gelecek fındığa göre kendini ayarlayan bir kişi, herhangi bir olumsuzluk sonucu fındıktan beklediği geliri elde edemeyebilir. Ayrıca burada, Giresun yöresinde düğünlerin fındığa endeksenerek yapılmasına bir gönderme de yapılmaktadır. **(K.K.23)**

➤ Onun yüz koyunu var, yüz postu var; benim bahçam¹⁰ var, ahçam¹¹ var.

Bu atasözü, standart Türkiye Türkçesi’nde kullanılmamaktadır. Atasözü, Giresun’un Doğankent ilçesi ağızlarında tarihsel bir gerçeklikten hareketle kullanılmaktadır. Bu söz, başka insanların ne varlığı olursa olsun, az da olsa her insanın kendi varlığının daha kıymetli olduğunu anlatır. Fındık bahçesi olan kişi fındıklarını satarak elbet para sahibi olacaktır. **(K.K.1)**

➤ Sen ağa, ben ağa, fındıkları kim toplaya.

Bu atasözü, standart Türkiye Türkçesi’nde bilinmemektedir. Atasözü, Türkiye Türkçesi’nde kullanılan: “Sen ağa ben ağa bu ineği kim sağa; Sen ağa ben ağa inekleri kim sağa” atasözünün yöreye uyarlanmış şeklidir. Giresun ili ve yöresinde çok tercih

¹⁰ Fındık bahçesi.

¹¹ ahça (akçe): para.

edilmemekle birlikte bazı kimseler tarafından kullanılmaktadır. Atasözü, yörenin en önemli ekonomik kaynağı fındığın, toplanmasını genç nesillere öğütlemek amacıyla kullanılıyor olmalıdır. **(K.K.31)**

- Senin dediğin kantar, Giresun’da fındık tartar.

Bu atasözü, standart Türkiye Türkçesinde bilinmemektedir. Atasözü, gerçek anlamıyla Giresun’un fındığın merkezi olduğunu anlatmak için kullanılmaktadır. **(K.K.35)**

- Yalnız fındığa bel bağlayan, koltuk değneğinden kurtulamaz. (Göreci, 2004: 94)

Bu atasözü, Standart Türkiye Türkçesinde bilinmemektedir. Atasözü, insanların hayatlarını sadece fındıktan gelecek gelire göre endekslememeleri gerektiğini vurgulamaktadır. Çünkü fındıktan istenilen gelir elde edilemeyebilir ve bunun sonucunda insanlar büyük zararlara uğrayabilirler.

2. Fındıkla İlgili Deyimler

Giresun şehrinde fındık önemli bir geçim kaynağı olduğu için halkın kültürel değerlerinden birisi olan yöresel deyimlerde de yerini almıştır. Çalışma neticesinde Giresun ili ve yöresi ağzlarında 12 adet deyim tespit edilmiştir. Fakat bu sayının daha da artabileceğini belirtmek isteriz. Yörede yapılan saha araştırması ve kaynak taraması sonucu tespit edilen deyimler şunlardır:

- Fındık kırmak

Bu deyim, standart Türkiye Türkçesinde de kullanılan deyimlerden biridir. Deyim, standart Türkiye Türkçesinde kullanıldığı anlamıyla, Giresun ili ve yöresi ağzlarında da kullanılmaya devam etmektedir. Genel olarak çapkınlık eden kişiler için kullanılmaktadır. **(K.K.1)**

- Fındık gibi göz

Bu deyim, standart Türkiye Türkçesinde kullanılmamaktadır. Gözleri ışıltı ışıltı parlayan, yüzü ve gözleri güzel olan kişileri anlatmak için kullanılmaktadır. Ayıca gözleri küçük ve sarıya çalan kişiler için de kullanılmaktadır. **(K.K.1)**

- Fındık kabuğunu doldurmamak

Bu deyim, standart Türkiye Türkçesinde de kullanılan deyimlerden biridir. Hiçbir önemi olmayan, değersiz durumlarda kullanılmaktadır. Standart Türkiye Türkçesindeki ‘İncir çekirdeğini doldurmamak’ deyimine benzerlik göstermektedir. Deyim, standart Türkiye Türkçesinde kullanıldığı anlamıyla, Giresun ili ve yöresi ağzlarında da kullanılmaya devam etmektedir. **(K.K.6)**

- Fındık altını gibi

Bu deyim standart Türkiye Türkçesinde kullanılmamaktadır. Deyim, Giresun’un Doğankent ilçesi ağzlarında güvenilir kimseleri anlatmak için kullanıldığı gibi, güzel kadınları anlatmak için de kullanılmaktadır. **(K.K.1)**

- Fındık kurdu gibi

Bu deyim, standart Türkiye Türkçesinde de kullanılan deyimlerden biridir. Ufak, tefek, tombulca, hareketli ve sevimli kimseler için kullanılmaktadır. Deyim, standart Türkiye Türkçesinde kullanıldığı anlamıyla, Giresun ili ve yöresi ağzlarında da kullanılmaya devam etmektedir. **(K.K.7)**

- Fındık çubuğu gibi

Bu deyim, standart Türkiye Türkçesinde kullanılmamaktadır. Deyim, Giresun ili ve yöresi ağzlarında ince, uzun ve zarif kadınları anlatmak için kullanılmaktadır. **(K.K.6)**

- Fındık faresi

Bu deyim, diğer Türkiye Türkçesi ağzlarında da kullanılan deyimlerden biridir. Deyim, Giresun ili ve yöresi ağzlarında zeki, kurnaz ve akıllı kimseleri anlatmak için kullanılmaktadır. Özellikle bu deyim çocuklar için kullanıldığı görülmektedir. **(K.K.8)**

- Fındık fıstık parası (Göreci, 2004: 95)

Bu deyim, standart Türkiye Türkçesinde kullanılmamaktadır. Deyim, Giresun ili ve yöresi ağzlarında çok az ve önemsiz miktardaki parayı anlatmak için kullanılmaktadır. Bu deyim Giresun’un hemen hemen tüm ilçeleri ve köylerinde kullanılmaktadır.

- Fındık kadarcık

Bu deyim, standart Türkiye Türkçesinde pek bilinmemekle birlikte kullanıldığı yerler de mevcuttur. Deyim, bazı şeylerin çok az, çok küçük olduğunu anlatmak için kullanılmaktadır. **(K.K.35)**

- Fındık kabuğunun içine girmek.

Bu deyim, standart Türkiye Türkçesinde bilinmemektedir. Deyim, Giresun ili ve yöresi ağzlarında çok kullanılmamakla birlikte bazı olmaz gibi görünen şeylerin yeri geldiğinde olabileceğini anlatmak için kullanılmaktadır. **(K.K.36)**

- Fındıkçılık etmek.

Bu deyim, standart Türkiye Türkçesinde bilinmemektedir. “Fındıkçılık” biçiminde Türkçe Sözlük’e de girmiştir. Deyim, kadınlar için “cilveli, oynak olmak” anlamında kullanılmaktadır. (BTS: 305)

- On fındığından dokuzu boştur. (Göreci, 2004: 95)

Standart Türkiye Türkçesinde pek bilinmeyen ve kullanılmayan bu deyim, sözüne inanılmayan insanlar için kullanılmaktadır.

3. Fındıkla İlgili Maniler

Fındık serdim harmana
Geldi gelin kaynana
Donatmışlar gülümü
Getirmişler¹² meydana (Evlilik manisi) **(K.K.1)**

¹² “getirmişler” yerine bazen “oturtmuşlar” kullanıldığı da tespit edilmiştir.

Oy *findıklar findıklar*
Kızlar beni *gındıklar*¹³
Kızlar beni görünce
Samanlığa *bızdıklar*¹⁴ (K.K.6)

Fındık kabuğu köz oldu
Peşimizden söz oldu
Seni kötü dediler
Yüreğim göz göz oldu (Göreci, 2004: 81)

Ey *findığım, findığım*
Dallarına *kondüğüm*
Ben sevdim eller aldı
Odur benim *yandığim* (K.K.18)

Fındığın çalışını
Kırarlar yarısını
Küçükken evlenenin
Alırlar *karısını* (K.K.18)

Fındığa *kada*¹⁵ derim
Darılma şaka derim
Sen beni *bastırırsan*
Ben sana *ağa* derim (K.K.18)

Fındık budaklanır mı?
Dalları saklanır mı?
Anasının yanında
Hiç kızı *kucaklanır*¹⁶ mı? (K.K.19)

Dur dinle
Fındığı yeme
O geline
Başımı *eğdirme* (K.K.18)

¹³ **gındıklamak:** gıdıklamak.

¹⁴ **bızdıklamak:** atlamak.

¹⁵ **kada:** kardeş, ağabey (DS/IV: 2588).

¹⁶ "kucaklanır mı?" yerine bazen "biçaklanır mı?" kullanıldığı görülmüştür.

Eğdim *findık* dalımı
Gel döşüre¹⁷ döşüre
Ölmeden koydun beni
Menşure teneşüre¹⁸ (K.K.31)

Seni gavurun ğızı
Gel havana havana
Fındık çubuğu gibi
Boyun değer tavana. (K.K.31)

Gidiyorum yaylalara ah *findığım findığım*
İki at bir katırda dallarına konduğum
Sana fındık yolladım vermedi seni bana
Ye de beni hatırla sakalımı yolduğum. (K.K.28)

Dalda *findık* çotanak
Sen de vardır al yanak
Ne dersin sevdiğim
Yeşillikte kaybolsak. (K.K.34)

Görele, Tirebolu
Giresun’da konduğum
Bulacak, Ordu bilir
Kıymetli *funduğum*¹⁹. (K.K.35)

4. Fındıkla İlgili Tekerlemeler

Karga karga gak dedi
Çık şu dala bak dedi
Çıktım baktım o dala
Bu karga ne budala

Karga *findık* getirdi
Sıçan yedi bitirdi
Onu tuttu bir kedi
Miyav dedi, av dedi.
Yok mu bana bir av dedi.

Karga uçtu az gitti
Dere tepe düz gitti

¹⁷ **döşür-**: deşirmek, toplamak.

¹⁸ **teneşir**: Üzerinde ölü yıkanan ayaklı tahta, salacak. (Türkçe Sözlük: 797)

¹⁹ Fındık.

Altı ay güz gitti
Müjde alfabe bitti.

Sıçan kediden kaçır
Damın kapısını açır
Fındığın iyisini seçer
Tütünün sertini içer
Tiryakidir bu sıçan (Göreci, 2004: 79)

Üşüdüm üşüdüm
Daldan *findık* düşürdüm
Fındığımı yediler
Bana cüce dediler (K.K.28)

5. Fındıkla İlgili Ninniler

Ninni derim sallarım
Fındık harmanını kollarım
Oğlum uyusun da büyüsün
Gider babasına yollarım, ninni. (K.K.33)

Ağlama yavrum *findıcak*
Annesi gelir şimdicek
Uysun da büyüsün, ninni,
Ninni üüüüüüüüüüüüvek
Ninni düt dürü, düt düvek. (K.K.33)

6. Fındıkla İlgili Çocuk Oyunu Sayışmacaları

Fındık, fıstık
Kadifeli yastık
Vallahi yenge
Ben yapmadım
Horoz yaptı
Al çık bal çık
Seni saydım
Sen çık. (K.K.9)

7. Fındıkla İlgili Türküler

Yine yeşillendi fındık dalları
Acep ne olacak yârin halleri
Dalgalanıyor pembe şalvarı

Kız allan pullan gel gel yanıma
Beyaz kollarımı dola boynuma

Fındık dalları yerlere değer
Sevdiğim kızlar pınara iner
Ölürüm seni almazsam eğer (Duman, 2008: 35) (K.K.4)

Bir fındığın içini
Yar senden ayrı yemem
Dün akşam yâri gördüm
Öldüğüme gam yemem

Ninna aslanım ninna
Ninna güzelim ninna

Giresun’da kayıklar
Kızlar fındık ayıklar
İhtiyara kız verme
Gece gündüz sayıklar

Giresun kayıkları
Hep geliyor kârından
Sevdim de alamadım
Ölüyom efkârımdan (Duman, 2008: 35)

Fındık toplayan gelin
Dalda fındık kalmasın
Gel biraz konuşalım
Aklım sende kalmasın

Fındık dalda tekleme
Yar yolların bekleme
Gidiyorum buradan
Gelir diye bekleme (Mehmet Sırrı Öztürk) (K.K.3)²⁰

8. Fındıkla İlgili Atma Türküler

Atma türkü atarım
Fındık kırdım iç ettim
Yüreğini yakarım
Yaylalara göç ettim (K.K.17)

Atma türkü atarım
Yüreğini yakarım

²⁰ (<https://www.turkudostlari.net/soz.asp?turku=18183>).

Fındığı dizi eder²¹
Boğazına takarım (K.K.28)

Atın uşaklar atın
Tozu dumana katın
Fındığı harman edin
Gelip sırt üstü yatın (K.K.28)

Fındık dalda tekleme
Kız fistanını ekleme²²
Gocan²³ gitti gurbete
Gelir diye bekleme (K.K.10)

Fındığa koka²⁴ derim
Darılma şaka derim
Sen beni bastırırsan
Ben sana ağa derim (K.K.28)

Var mı gelip de halleşen
Karşıma çıkıp da dilleşen
Fındıkta güşülen
Harmanlıkta tırmıklaşan (K.K.28)

Nice laf edersin
Fındığı toplar gidersin
Meğer Zaloğlu’ndan betersin
Mican oğluna bedelsin (K.K.28)

Kara tavuk okuyor
Fındığın kurusunda
Seni tutar da yerim
Hedük aykurusunda
Kemençe Sanatçısı Eykabıro Salih (Harşit Bölgesi)²⁵

9. Fındıkla İlgili Bilmeceler

- Ne tatlıdır içim bak (*Fındık*) (K.K.7)
- Ufacık çömlek içinde aşım var (*Fındık*) (K.K.28)
- Dal ucunda kilitli sandık (*Fındık*) (K.K.4)
- Benim bir sandığım var, bir dilim ekmek alır (*Fındık*) (K.K.33)
- Han kapısından girmez, *findık* kabuğuna girer (*Fındık*) (K.K.33)

²¹ “fındığı dizi eder” yerine bazen “fındık dolu sepeti” mısrasının kullanıldığı tespit edilmiştir.

²² “ekleme” yerine bazen “yamama” kullanıldığı tespit edilmiştir.

²³ **goca:** koca.

²⁴ **koka:** Bataklıkta yetişen, fındığa benzer ucu sivri saz (DS/IV: 2905).

²⁵ (<http://www.dogankentgazetesi.com/makale/aoner-meral/koy-turkuleri-susmasin/22.html>).

- Çıtır çıtır kırılır, ktır ktır yenir; Giresun’da derilir, size gönderilir (*Fındık*) (K.K.33)
- Sonbaharda pürçeklenir, ilkbaharda çiçeklenir, yaz kış gemilere yüklenir (*Fındık*) (K.K.31)
- Ara beni bul beni, düşerim tıraktırak, çekiç al eline, ne tatlıdır içim bak (*Fındık*) (K.K.34)

10. Fındıkla İlgili Dualar

- *Fındığın* yağlı olsun (K.K.9)
- *Fındığın* bereketli olsun (K.K.9)
- *Fındūn*²⁶ çok olsun (K.K.11)
- *Fındūn* hayrını gör (K.K.11)
- Bu sene fındık çok herhalde, altını çok etmişsiniz. Allah utandırmasın. (K.K.27)

11. Fındıkla İlgili Beddualar

- *Fındū*²⁷ yanasıca (K.K.9)
- Başına benim kadar *fınduk* düşün (K.K.11)
- *Fınduksuz* kal (K.K.9)

12. Fındıkla İlgili Yeminler

- Seneye fındığım heç olmasın k! (Seneye fındığım hiç olmasın ki!) (K.K.27)

13. Evlilik Kültüründe Fındık

Saçğı: Özellikle eski dönemlerdeki düğünlerde gelin düğün bitimi eve girerken gelinin üzerine fındık saçma kültürü vardır. Bu kültüre saçğı denmektedir. Günümüzde bu saçğuların içine buğday ve şekerler de eklenmiştir. Özellikle fındığın yeni olduğu dönemlerde yöre insanı saçğı yapılan fındığı kapmak için birbiriyle yarışmış. Bu uygulama ile gelinin eve bereket getirmesi amaçlanmıştır. (K.K.11)

Yedi Çift Bir Tek Fındık²⁸: Yörede çift fındık bulmak önemli bir maharet kabul edilmektedir. Yöredeki bekârlar fındık dalında birbirine yapışık fındık bulmak

²⁶ **fındūn**: fındığın.

²⁷ **fındū**: fındığı.

için uğraşmışlardır. Özellikle çocuklar ve bekârlar bahçede çift fındık bulunca hemen sahip çıkarlarmış. Bahçelerde yedi çift, bir tek olmak üzere toplam 15 fındık bulan bekâr gençler, o buldukları fındıkları gece yastıklarının altına koymuşlardır. Bekâr gençler bu şekilde kısmetlerinin açılacağına, sevdiklerinin karşlarına çıkacaklarına inanmışlardır. Yörede bu kültür çok kalmamakla birlikte yöre insanı bu uygulamanın belki de gençleri fındık toplamaya teşvik etmek için uygulanmış olabileceğini de ileri sürmektedirler. (K.K.6)

14. Fındıkla İlgili Yöresel Ağız Sözcükleri

- **alivre:** Fındığın dalında satılması. (FK: 171)
- **arkacı:** Dalından toplanarak sepet veya çuvalara doldurulan fındıkları sırtında fındık harmanına taşıyan işçi. (FK: 171)
- **arkalıç:** Sırtında başta fındık olmak üzere herhangi bir yük taşıyan kişinin sırtına koyduğu yumuşak koruyucu. (K.K.31)
- **aşlama:** Fındık ağacı vb. meyve ağaçlarına aşılama yapmak. (K.K.21)
- **atdamak (ayıtdamak):** Sık bitkilerin ve özellikle fındık ocaklarının ayıklanması işi (GYADSK: 36).
- **atlamak:** 1. Fındık ocağında budama yapmak; 2. Fındık ayıklamak. (K.K.20)
- **ayı fındığı:** Dağlarda yetişen yabani fındık. (K.K.23)
- **başak:** Fındık toplandıktan sonra geride kalan çotanak fındıklar. (K.K.24)
- **başşak: bkz. Başak. (K.K.38)**
- **başakçı:** Fındık toplanan bahçeden geri kalan fındık meyvelerini toplayan kişi. (FK: 171)
- **başaklamak:** Fındık toplandıktan sonra tarlaya dökülen fındıkların herhangi biri tarafından toplanması. (K.K.25)
- **burç gurusu:** Fındık meyvesinin iyi olduğu yılın akabindeki yılda, fındık olmadan kurur ve fındık olmazsa, o yıla burç gurusu denir. (K.K.2)
- **cıdık:** Fındık dalından yapılan ve karatavuk yakalamak için kullanılan yay şeklinde eğilebilen tuzak. (K.K.6)
- **cuharlamak:** Taze fındığı fazla yiyerek isal olmak. (K.K.6)
- **curuf:** Fındık meyvesinin kabuğunu saran yeşil kısım. (K.K.11)
- **çakıldak:** Fındık, mısır, buğday gibi tarım ürünlerinin taneleri (GYADSK: 40).
- **çalak:** Fındık harmanında tozları fındık meyvesinden ayırmak için kullanılan çalı süpürgesi. (Göreci, 2004: 103)
- **çardak fındığı:** Tavan arasında veya tütün damlarında güneş görmeden kurutulan çerezlik fındık. (FK: 172)
- **çarpi:** Fındık çırpıya yarayan uzun sopa (GYADSK: 40).

²⁸ Bu evlilik kültürüyle alakalı inanış Keşap ilçesinde ve Dereli ilçesinde Batıl İnanç olarak değerlendirilmektedir. Bu inanışa göre: “Fındıkta yedi çift bir tek gören genç, alacağı kızı ya da erkeği rüyasında görür.” (K.K.30) (K.K.21)

- **çeç:** Talaşı çıkarılmış kabuklu fındık, çotanağından çıkarılmış fındık (GYADSK: 36).
- **çerez:** Aile için evde bırakılan yiyeceklik fındık. (K.K.26)
- **çerezlik:** bkz. Çerez (Göreci, 2004: 104)
- **çiftleme:** İkiz, yapışık fındık. (K.K.6)
- **çortluk / çörtlük:** Fındık bahçesi içindeki yabancı bitkiler. Dikenli çalılık. (K.K.6)
- **çotanak:** Olgunlaşmış iki üç fındığın bir dal üzerinde bir aradaki görüntüsü. (DS/II: 1274)
- **çöte:** Fındık toplanan sepet. (DS/II: 1296)
- **çubuklama:** Kurutulmak için harmana serilen yeşil kabuklu fındıkların tanelerinin çıkması için çubuklarla dövülmesi. (FK: 172)
- **dikin:** Fındık fidesi (GYADSK: 41).
- **dikme:** Fındık vb. meyve fidanı. (K.K.21)
- **dzildik:** bkz. dozillik (DS/II: 1569)
- **dozillik:** Özellikle ucu sivri fındıktan yapılan topaç şeklindeki oyuncak. (K.K.21)
- **dozirik:** Delik fındıktan yapılan oyuncak. (K.K.21)
- **dörtleme:** Ucunda dört tane fındık bulunan fındık dalı. (DS/II: 1588)
- **eğrelti:** Fındık bahçelerinde olan ve hayvanların yediği otlar. (K.K.7)
- **findıklama:** Hayvanların ayaklarında beliren ufak ur. (FK: 175)
- **findık kafulu:** Fındık ocağı. Daha çok yabancı fındıklar için kullanılır. (FK: 174)
- **findık kıracağı:** Kabuklu fındığı kırmaya yarayan alet. (K.K.26)
- **findık mazusu:** Ağaç dikmelerle yapılan ve içine fındık konulan tahta semender. Ambar, merak. (K.K.3)
- **findık oltası:** İnce uzun fındık çubuğundan balık oltası çubuğu yapmak. (K.K.6)
- **findılık:** Fındık bahçesi. (K.K.3)
- **fişkan:** İnce, uzun fındık çubuğu. (K.K.6)
- **fişkın:** bkz. fişkan. (K.K.21)
- **fitruka:** Fındık tanesi yere düşüp filizlendikten sonra kabuk içinde kalan değişik lezzetteki meyvesidir. Buna bazı yerlerde "çilli fındık" da denmektedir. (FK: 176)
- **fooduk:** Çeç fındığın içine karışmış, soyulmamış fındıklar. (Göreci, 2004: 105)
- **fol:** Sert kabuğu çıkarılmış fındık meyvesi. (K.K.25)
- **follamak:** Fındık, ceviz, kestane gibi kabuklu yemişlerin kabuğunu ayıklamak. (K.K.25)
- **fol etmek:** Fındık, ceviz vb. yemişleri kabuklarından ayıklamak. (DS/III: 1875)
- **futuç:** Fındığın yeşil kabuğu. Buna *zuluf* ya da *kumuş* da denmektedir. (FK: 176)
- **gacı:** Fındığın yaş kabuğu. (K.K.23) (K.K.38)
- **gaganak:** Çotanak. (Göreci, 2004: 106)
- **galat:** Fındık çubuğundan yapılan sepet. (K.K.35)
- **gara okka:** Fındık ölçmek için kullanılan eski kantar. (K.K.3)
- **garanfil:** 1. Fındık ağacında olan çiçeği aşıl原因 salkım. 2. Fındık çiçeği. (K.K.5)
- **garamuk:** İçi boş, hastalıklı fındık. (GYADSK: 41)
- **gavsak:** Fındığın dışındaki kurumuş olan yeşil kabuk. (K.K.25)

- **gavsuk:** 1. Kabuklu fındığın dışındaki yeşil kısım. Talaş; 2. Kabuklu fındık. (DS/III: 1941)
- **gavsul:** Bkz. Gavsuk. (DS/III: 1941)
- **gavsun:** Bkz. Gavsuk. (DS/III: 1940)
- **gazel:** Kurumuş fındık kabuğu. (K.K.27)
- **gerevi:** bkz. Gerevü (K.K.25)
- **gerevü:** Ulaşılamayan fındık dallarındaki fındık meyvesini çekmeye yarayan ucu çatal çubuk. (K.K.26)
- **gerevu/gerō:** bkz. Gerevü (GYADSK: 37).
- **gıdık:** Fındık toplamak için kullanılan küçük sepet. Bu sepet genel olarak ince fındık çubuklarından yapılmaktadır. Çilek ve yumurta sepeti olarak da kullanılmaktadır. (DS/III: 2033)
- **gıynak:** Tekleme fındığın dışındaki kurumuş olan yeşil kabuk. (K.K.38)
- **ğoruk:** Fındık kurdunun deldiği, içi boş, delik ya da çürük fındık (GYADSK: 38).
- **got:** Ağaçtan yapılan 5-12 kg arası fındık ölçeği. (ZTS: 83)
- **güllük:** Fındık bahçesinde olan uzun otlar. Bu otları hayvanlar yemez ve bu otların kuruşu hayvanların altına atılır. (K.K.5)
- **harman:** Fındık konulan yer (K.K.20)
- **haşlak:** Aşırı sıcak nedeniyle yeterince gelişip sertleşmemiş olan fındık meyvesi. Sıcak hava yüzünden haşlanıp büyüyemeyen fındık meyvesi. (FK: 176)
- **haşlanmış:** Güneşten haşlanıp, dalında kuruyan fındık meyvesi. (K.K.7)
- **hüğüm:** Fındık dalı. (K.K.35)
- **ırgama:** Fındıklar olgunlaştıktan sonra, fındık dallarını sallayarak olgunlarını düşürüp toplama. (FK: 176)
- **ırgalamak:** Fındık ağacını meyve toplamak için sallamak, silkelemek. (K.K.5)
- **ırgat:** Fındıkta çalışan işçiler başta olmak üzere yevmiyeli işçiler, amele. (K.K.30)
- **ışka:** Fındık ocağının kökünden ya da dallarından çıkan filizler. (Göreci, 2004: 106)
- **ışkın:** 1. Fındık filizi, sürgün. 2. Fındık dalı. (K.K.24)
- **karaballık:** Fındık koşnilinin sebep olduğu fındık hastalığı. (Göreci, 2004: 107)
- **karabaş:** Hastalık sonucu içi çürüyen boş fındıklar. (Göreci, 2004: 107)
- **karagöz:** Hastalık sonucu içi çürüyen ve lekelenen fındık. (K.K.5)
- **karamuk:** Hastalık sonucu içi çürüyen gelişmemiş fındık. (DS/IV: 2652)
- **kalez:** bkz. kelez. (FK: 177)
- **kelez:** Çürük iç fındık. (FK: 177)
- **kelif / gelif:** Fındık harmanlarındaki bekçi kulübesi. (K.K.24)
- **kesi:** Bir bahçenin fındık ürününü tahmin etme. (Göreci, 2004: 107)
- **Kesici:** Tarladan ne kadar fındık üretileceğini tahmin eden tecrübeli kişi. (FK: 177)
- **kopali:** Fındık kıran alet. (FK: 177)
- **koruk:** bkz. ğoruk. (K.K.38)
- **kökleme:** Kökünden sökülen ve başka bir yere ekilen fındık fidanı. (K.K.5)
- **kötmek:** Fındık ocakları arasında kalan kuru kökler. (DS/IV: 2983)
- **kugar:** Fındık devşirirken uzaktaki dalları yakına çekmek için kullanılan ucu çengelli çubuk. Buna “gerevi” ya a “geru” da denir. (FK: 177)

- **kuyulama:** Talaşlı fındığı toprağa açılan kuyu gibi yerde yeşil kabuğundan ayırma işlemi. (Göreci, 2004: 108)
- **masdı:** Sepet yapmaya yarayan küçük fındık dalı. (DS/IV: 3132)
- **mayalama:** Fındık meyvesinin içinin dolmaya başlaması. (K.K.9)
- **nişane:** Fındık çiçeğinin olduğu ve fındık meyvesini aşıl原因an bölüm. (K.K.5)
- **ocak:** Beş altı fındık kökünün bir araya gelmesiyle oluşan fındık ağaçları. (DS/V: 3264)
- **oruk:** bkz. **goruk** (K.K.35)
- **palas fındık:** Şişman ve tombul fındık. Dalda çok görülmez, kalın ve zikzaklıdır. (K.K.6)
- **paldır:** Fındık bahçesinin altındaki yeşil otlar. (K.K.6)
- **panavra çuvalı:** İçine koyulan fındıkların hava almasını sağlayan bez çuval. Bu çuvaları fındık tüccarları kullanmaktadır. (K.K.6)
- **patak:** Çotanak fındık. (K.K.6)
- **patoz:** Fındık tanelerini yeşil yeşil kabuklarından çıkarmak için kullanılan motorlu makine. (Göreci, 2004: 108)
- **piç:** Fındık kökünden çıkan yeni sürgün, filiz. (K.K.25)
- **pürçek:** Fındık ve cevizlerde püskül biçimindeki erkeklik organı (GYADSK: 44).
- **püs:** Fındık dallarındaki çiçeklerin üst üste gelerek aşıl原因ması. Aşıl原因lanan fındık büyük olur. (K.K.5)
- **randıman:** Fındık satın alınırken belirli ölçütlere göre fındığın verimine bakma işlemi. (FK: 178)
- **saçğı:** Düğünlerde gelinin üzerine geçmiş zamanlarda fındık saçmak. (K.K.6)
- **sayvan:** Fındık harmanlarındaki bekçi kulübesi. (FK: 178)
- **sergi:** Fındık meyvesinin kurumak üzere serilmesi. (K.K.6)
- **sonlama:** Fındık toplandıktan sonra tarlada geri kalan fındık meyvelerini tarla sahibinin tekrar toplaması. (K.K.25)
- **soğlama:** bkz. **Sonlama**. (K.K.21)
- **soğuleş:** İçi boş fındık. (FK: 178)
- **şelek:** Orta büyüklükteki fındık sepeti. Gıdıktan büyüktür. Bu sepet genel olarak fındık dalından çıkarılan ince çıtalardan yapılmaktadır. (DS/VI: 4724)
- **tekleme:** 1. Harmanda son kalan iyi ve kötü fındıkları tek tek kontrol ederek birbirinden ayırma. 2. Tek fındık. (K.K.6)
- **toka:** Fındık toplanırken bele bağlanarak kullanılan örme sepet. (Göreci, 2004: 109)
- **topur:** 1. Fındık meyvesinin dışındaki yeşil kabuk. 2. Daldaki üçten fazla (çok sayıda) çotanak fındığın yapışık olması (GYADSK: 42).
- **üçleme:** Üç fındığın yeşil kabuk içinde aynı sapa bağlı olarak bulunması. (Göreci, 2004: 109)
- **üğüm:** Fındık ocağı, fındık ağacı. (DS/VI: 4063) (K.K.38)
- **vurgun:** Kabuğu kırılırken fındık içinin yaranması. (FK: 179)
- **yarıcı:** Fındık sahibinin fındık tarlasından alınan ürünü tüm işlerini yapması karşılığında yarı yarıya bölüştüğü ortakçı. (K.K.26)
- **yelönü:** İçi çok küçük veya boş fındık. (K.K.28)
- **yıflan:** Esnek olan ve esnek olduğu için eğilebilen, yuvarlak hale getirilebilen ince fındık çubuğu. Yöre insanı eski yıllarda çocukları eğiten imamların çocuklara bu

çubuklarla vurduğunu söylemektedir. Bu çubuklar herhangi bir yere vurulunca esnemektedir.
(K.K.6)

- **zıpcuk:** Fındık sürgününün kabuğundan yapılan düdük (GYADSK: 39).
- **zılıf: bkz. curuf.** (Göreci, 2004: 110)
- **zuluf: bkz. curuf.** (FK: 179)
- **zuruf: bkz. curuf.** (FK: 179)

Sonuç

Giresun ili ve yöresi için fındık önemli bir geçim kaynağıdır. Yöre insanının önemli geçim kaynaklarından olan fındık, zamanla bölgenin dilini ve kültürünü de etkilemiştir. Bu noktada söylenebilir ki halk için önemli olan ekonomik faaliyetler, halkın dilinde ve kültüründe son derece etkilidir. Bu çalışmada Giresun ili ve yöresinde halk kültürüyle alakalı birçok söz varlığı tespit edilmiştir. Bu söz varlığı içinde özellikle halkın ağızında yaşamaya devam eden fındıkla ilgili söz varlığı 14 başlık altında incelenmiştir. Giresun ili ve yöresi ağızlarında fındıkla alakalı birçok yöresel kelime, mani, tekerleme, türkü, ninni, atma türkü, dua, beddua, yemin, atasözü, deyim, bilmece, sayışmaca ve evlilik kültüründe fındıkla ilgili uygulamalara ait söz varlığı tespit edilmiştir. Özellikle Giresun ili ve yöresi ağızlarında fındıkla ilgili 125 yöresel kelime tespit edilmiştir. Bu kelimeler, tespit edilmeyenler de içine katıldığı zaman, yörede fındıkla ilgili önemli bir söz varlığı oluşturulduğunu göstermektedir.

Çalışma neticesinde Türkiye Türkçesinde yer almayan ve sadece Giresun ili ve yöresi ağızlarında kullanıldığı tespit edilen önemli atasözü ve deyimler de ortaya çıkarılmıştır. Giresun ili ve yöresinde genel toplamda 21 atasözü ve 12 deyim tespit edilmiştir. Çalışmanın boyutu ve kaynak kişi sayısı daha da artırılmak koşuluyla bu rakamların daha da artacağı muhakkaktır. Bu durum, fındığın geçmişten bu güne ekonomik katkılarının yanında yöre insanına kültürel katkılar da sağladığını göstermektedir.

Çalışmamaya genel olarak bakıldığı zaman, 8 adet bilmece, 5 adet dua, 3 adet beddua, 3 adet türkü, 8 adet atma türkü, 13 adet mani, 3 adet tekerleme, 1 adet sayışmaca, 2 adet ninni, 1 adet yemin sözü ve 2 adet de evlilik kültüründe fındıkla alakalı söz varlığı tespit edilmiştir. Bu söz varlıkları fındığın genel olarak Karadeniz

Bölgesi’nde ve özelde ise Giresun ili ve yöresi ağızlarında önemli bir kültür oluşturduğu gerçeğini ortaya koymaktadır. Yöre insanı için önemli bir ekonomik faaliyet olan fındığın karşılıklı konuşmaları da renklendirdiği görülmektedir. Özellikle fındıkla alakalı standart Türkiye Türkçesinde kullanılmayan 125 adet kelimenin yöre ağzında türetilmiş olması halkın fındığa verdiği önemin en açık örneğidir. Bu kelimelerden birçoğunun Türkiye Türkçesi ağızlarının sözlüğü olan Derleme Sözlüğü’ne eklenmesi sonucunda Derleme Sözlüğü’nün söz varlığı daha da zenginleşecektir. Özellikle fındıkla alakalı benzer çalışmaların sayısının daha da artması, kültürel hayatta fındığın Türk diline sağladığı katkıların alanını daha da genişletecektir.

KAYNAKÇA [VE KISALTMALAR]

- AKIN, C. (2014). *Giresun Tarihi ve Kültürel Değerleri*, Ankara: Gece Kitaplığı Yayınları.
- AKPINAR, Ö. (2010). *Giresun Türküleri ve Oyun Havaları*, (Hazırlayan: Hüseyin Akpınar), İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- BEKDEMİR, Ü. ve Fatsa, M. (2015). *Geçmişten Günümüze Giresun*, Giresun: Giresun İl Özel İdaresi Yayınları.
- BOZKURT, F. (2012). *Kâşgarlı Mahmûd-Dîvânü Lugat-t-Türk*, Konya: Eğitim Yayınevi.
- BULUT, S. (2016). Dereli, Eynesil ve Görele İlçeleri Ağzlarından Derleme Sözlüğü'ne Katkılar, *1. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu (13-15 Ekim 2016)*, Elazığ: Fırat Üniversitesi.
- DEMİR, N. ve Aydoğdu, Ö. (2009). *Giresun İli ve Yöresi Ağzları*, Giresun: Giresun Valiliği Yayınları.
- DOĞANAY, H. (2012). Türkiye Fındık Meyvacılığındaki Yeni Gelişmeler, *Doğu Coğrafya Dergisi*, Cilt:17, Sayı: 27, s.1-22.
- DS/I:** Türk Dil Kurumu (2009). *Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü*, 1. Cilt, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- DS/II:** Türk Dil Kurumu (2009). *Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü*, 2. Cilt, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- DS/III:** Türk Dil Kurumu (2009). *Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü*, 3. Cilt, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- DS/IV:** Türk Dil Kurumu (2009). *Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü*, 4. Cilt, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- DS/V:** Türk Dil Kurumu (2009). *Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü*, 5. Cilt, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- DS/VI:** Türk Dil Kurumu (2009). *Türkiye'de Halk Ağzından Derleme Sözlüğü*, 6. Cilt, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- FK:** Duman, M. (2008). *Fındık Kitabı*, İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- GÖRECİ, A. (2004). *Fındık Kültürü*, Ankara: Giresun Valiliği İl Özel İdare Müdürlüğü Yayınları.
- GYADSK:** Tekin, F. ve Cantürk, S. (2014). Giresun ve Yöresi Ağzlarından Derleme Sözlüğüne Katkılar, *Diyalektolog*, Kış, Sayı: 9, s.33-46.
- KARADENİZ, Ç. ve Hamzaçebi, G. (2016). Giresun ve Havalisinde Dügün Geleneğinde Çoşkuyu Güçlendiren Bir Unsur Olarak: Silah Kullanımı, *Jass Studies Dergisi*, Number: 62, Winter I, s.455-464.

KAYA, M. (2007). *Bir Çepni Köyü Tarihi ve Kültürü*, Samsun: Yüksel Ofset Matbaacılık.

KAYA, M. (2015). Giresun Ziraat Memurluğu'nun 23 Şubat 1924 Tarihli Raporu ve Giresun Fındıkçılığına Dair Tarihi Notlar, *Uluslararası Karadeniz Havzası Halk Bilimi Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 4, s.11-40.

KOMİSYON, (2008). *Giresun Kent Kültürü*, Giresun: Giresun Valiliği Yayınları.

PAÇACIOĞLU, B. (2016). *VIII-XVI. Yüzyıllar Arasında Türkçenin Sözcük Dağarcığı*, İstanbul: Kesit Yayınları.

PEKER, K. (1947-1948). *Fındık*, Giresun: Yeşil Giresun Matbaası.

TEKİN, F. ve Cantürk, S. (2017). Giresun İli Merkez Yer Adları Üzerine Bir İnceleme, *Jass Studies Dergisi*, Number: 60, Autumn II, s.97-120.

TELLİOĞLU, İ. (2007). Doğu Karadeniz Bölgesinin Türk Yurdu Haline Gelmesi Hakkında Bir Değerlendirme, *Turkish Studies Dergisi*, 2/2, s.654-664.

Türk Dil Kurumu (2011). *Büyük Türkçe Sözlük*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

ÜNLÜ, E. (2016). *Harşit Vadisi Tarih ve Kültür Yazıları*, 1. Baskı, İstanbul: Arı Sanat Yayınları.

YÜKSEL, A. ve Balcı, S. (2014). *Harşit Nahiyesi Nüfus Defteri – Harşit (Doğankent) ve Köyleri Nüfus Kayıtları (1251/1835)*, İstanbul: Arı Sanat Yayınları.

YÜKSEL, A. (2013). *Tirebolu Kazası Nüfus Defteri – Tirebolu, Espiye, Yağlıdere, Güce Nüfus Kayıtları (1835-1847)*, İstanbul: Arı Sanat Yayınları.

ZTS: Türk Dil Kurumu (1976). *Zanaat Terimleri Sözlüğü*, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

<https://www.turkudostlari.net/soz.asp?turku=18183>

<http://www.dogankentgazetesi.com/makale/aoner-meral/koy-turkuleri-susmasin/22.html>

http://suleymanpekin.com/98_icerik-harsit-havzasinin-tarihi-cografyasi.aspx.

Kaynak Kişiler

1. **Kaynak Kişi:** Necati Yamak – Doğum Tarihi: 1960 – Meslek: Tünel İnşaatı İşçisi – Derleme Yeri: Yukarı Çatak Köyü-Doğankent / Giresun
2. **Kaynak Kişi:** İzzet Yamak – Doğum Tarihi: 1975 – Meslek: Kahve İşletmecisi – Derleme Yeri: Yukarı Çatak Köyü-Doğankent / Giresun
3. **Kaynak Kişi:** Hamdi Yıldız – Doğum Tarihi: 1941 – Meslek: Çiftçi (Eski Muhtar) – Derleme Yeri: Guzan (Söğütağzı) Köyü-Doğankent / Giresun
4. **Kaynak Kişi:** H.M. (İsmi vermek istemedi) – Doğum Tarihi: 1958 – Meslek: Dolmuş Şoförü – Derleme Yeri: Guzan (Söğütağzı) Köyü-Doğankent / Giresun
5. **Kaynak Kişi:** Halil Bostan – Doğum Tarihi: 1938 – Meslek: Çiftçi – Derleme Yeri: Ketençukur Köyü-Tirebolu / Giresun
6. **Kaynak Kişi:** Adnan Yazıcı – Doğum Tarihi: 1978 – Meslek: Tarih Öğretmeni – Derleme Yeri: Süttaş Mahallesi-Doğankent / Giresun
7. **Kaynak Kişi:** Kemal Tüfekçi – Doğum Tarihi: 1969 – Meslek: Kahve İşletmecisi – Derleme Yeri: Yukarı Çatak Köyü-Doğankent / Giresun
8. **Kaynak Kişi:** Seyit Güvendi – Doğum Tarihi: 1955 – Meslek: Emekli Öğretmen – Derleme Yeri: Merkez-Doğankent / Giresun
9. **Kaynak Kişi:** Ayşe Gargin – Doğum Tarihi: 1925 – Meslek: Ev Hanımı – Derleme Yeri: Guzan (Söğütağzı) Köyü-Doğankent / Giresun
10. **Kaynak Kişi:** Mesut Yamak – Doğum Tarihi: 1977 – Meslek: Serbest Meslek – Derleme Yeri: Yukarı Çatak Köyü-Doğankent / Giresun
11. **Kaynak Kişi:** Hasan Ten – Doğum Tarihi: 1970 – Meslek: Öğretmen – Derleme Yeri: Merkez-Doğankent / Giresun
12. **Kaynak Kişi:** Kemal Yıldız – Doğum Tarihi: 1948 – Meslek: Çiftçi – Derleme Yeri: Guzan (Söğütağzı) Köyü-Doğankent / Giresun
13. **Kaynak Kişi:** Ömer Karaman – Doğum Tarihi: 1926 – Meslek: Çiftçi – Derleme Yeri: Güney Köy-Piraziz / Giresun
14. **Kaynak Kişi:** Fadime Akdemir – Doğum Tarihi: 1926 – Meslek: Ev Hanımı – Derleme Yeri: Güney Köy-Piraziz / Giresun
15. **Kaynak Kişi:** Mehmet Akdemir – Doğum Tarihi: 1949 – Meslek: Çiftçi – Derleme Yeri: Güney Köy-Piraziz / Giresun
16. **Kaynak Kişi:** Sülbiye Kaya – Doğum Tarihi: 1940 – Meslek: Ev Hanımı – Derleme Yeri: Tamdere Köyü-Karınca Mahallesi-Dereli / Giresun
17. **Kaynak Kişi:** Emine Kara – Doğum Tarihi: 1932 – Meslek: Ev Hanımı – Derleme Yeri: Cam Mahallesi-Espiye / Giresun
18. **Kaynak Kişi:** İpek Şirin – Doğum Tarihi: 1954 – Meslek: Ev Hanımı – Derleme Yeri: Hisarkaya Köyü-Bulancak / Giresun
19. **Kaynak Kişi:** Ayşe Karaaslan – Doğum Tarihi: 1946 – Meslek: Ev Hanımı – Derleme Yeri: Tamzara Mahallesi-Şebinkarahisar / Giresun
20. **Kaynak Kişi:** Azime Özdemir – Doğum Tarihi: 1931 – Meslek: Ev Hanımı – Derleme Yeri: Dereli / Giresun
21. **Kaynak Kişi:** Hacı Özdemir – Doğum Tarihi: 1964 – Meslek: Emekli – Derleme Yeri: Dereli / Giresun
22. **Kaynak Kişi:** Fadime Köntek – Doğum Tarihi: 1938 – Meslek: Ev Hanımı – Derleme Yeri: Yağlı Kuyumcu Köyü-Tirebolu / Giresun.
23. **Kaynak Kişi:** Merve Cimşit – Doğum Tarihi: 1995 – Meslek: Öğrenci – Derleme Yeri: Güce / Giresun

24. **Kaynak Kişi:** Mehmet Akif Kara – Doğum Tarihi: 1986 – Meslek: Akademisyen – Derleme Yeri: Cam Mahallesi-Espiye / Giresun
25. **Kaynak Kişi:** Lütfiye Kılıç – Doğum Tarihi: 1941 – Meslek: Ev Hanımı – Derleme Yeri: Boztepe Mahallesi-Eynesil / Giresun
26. **Kaynak Kişi:** Cihat Bıçakcı – Doğum Tarihi: 1983 – Meslek: Akademisyen – Derleme Yeri: Akköy-Merkez / Giresun
27. **Kaynak Kişi:** Canan Emir – Doğum Tarihi: 1994 – Meslek: Öğrenci – Derleme Yeri: Çanakçı / Giresun
28. **Kaynak Kişi:** Elif Yılandil – Doğum Tarihi: 1994 – Meslek: Öğrenci – Derleme Yeri: Pazarsuyu Köyü-Bulancak / Giresun
29. **Kaynak Kişi:** Münevver Gülşen – Doğum Tarihi: 1946 – Meslek: Ev Hanımı – Derleme Yeri: Ünlüce Mahallesi-Görele / Giresun
30. **Kaynak Kişi:** Hatice Mentеше – Doğum Tarihi: 1951 – Meslek: Ev Hanımı – Derleme Yeri: Tepeköy-Keşap / Giresun
31. **Kaynak Kişi:** Zaide Şahin – Doğum Tarihi: 1995 – Meslek: Öğrenci – Derleme Yeri: Merkez-Çanakçı / Giresun
32. **Kaynak Kişi:** Recep Tut – Doğum Tarihi: 1951 – Meslek: Çiftçi – Derleme Yeri: Gürpınar Köyü-Şebinkarahisar / Giresun
33. **Kaynak Kişi:** Hüseyin Pektaş – Doğum Tarihi: 1993 – Meslek: Öğrenci – Derleme Yeri: Gedikkaya-Merkez/Giresun
34. **Kaynak Kişi:** Hilal Bakırtaş – Doğum Tarihi: 1993 – Meslek: Üniversite mezunu – Derleme Yeri: Köprübaşı Köyü-Görele / Giresun
35. **Kaynak Kişi:** Füsamettin Aydın – Doğum Tarihi: 1963 – Meslek: Çiftçi – Derleme Yeri: Gaziler Tepesi Köyü-Bulancak / Giresun
36. **Kaynak Kişi:** Müteber Yanık – Doğum Tarihi: 1940 – Meslek: Ev Hanımı – Derleme Yeri: Mursal Köyü-Tirebolu / Giresun
37. **Kaynak Kişi:** Fatma Çiçek – Doğum Tarihi: 1940 – Meslek: Ev Hanımı – Derleme Yeri: Tirebolu / Giresun
38. **Kaynak Kişi:** Münteha Duran – Doğum Tarihi: 1932 – Meslek: Ev Hanımı – Derleme Yeri: Akdoğan Mahallesi-Yağlıdere / Giresun